

LBRIS

We know
books

MINISTERUL EDUCAȚIEI

VALENTIN BĂLUȚOIU

MARIA GRECU

Istorie

clasa a V-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

I. Alfabetul istoriei. Reconstituirea trecutului

1. Izvoare istorice, **8**
2. Perceperea timpului și a spațiului, **10**
Recapitulare, 13
Evaluare, 14

II. Preistoria

1. Primii oameni, **16**
2. Revoluția neolitică, **18**
3. Inventarea metalurgiei – tehnologie și consecințe asupra vieții oamenilor, **20**
Recapitulare, 23
Evaluare, 24

III. Orientul Antic

1. Mediul natural și economia în Orientul Antic, **26**
2. Societatea și viața cotidiană în Orientul Antic, **28**
Studiu de caz: Orașul-stat Babilon, 30
Studiu de caz: Temple și piramide, 31
3. Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic, **32**
Studiu de caz. Chinezii, 34
Studiu de caz. Evreii, 35
4. Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet, **36**
Studiu de caz: Epopeea lui Ghilgameș, 38
Studiu de caz: Codul lui Hammurabi, 39
Recapitulare, 41
Evaluare, 42

IV. Civilizația greacă și sinteza elenistică

1. Mediul natural și ocupațiile grecilor, **44**
Studiu de caz: Ceramica: între utilitate și artă, 45
2. Adevăr și legendă: Legendele Olimpului;
Războiul troian, **46**
3. Polis-ul – organizare și colonizare, **48**
4. Atena și Sparta, **50**
Studiu de caz: Histria, Tomis și Callatis, 52
5. Războaiele grecilor, **53**
Studiu de caz: Bătălia de la Maraton, 55
6. Alexandru Macedon și sinteza elenistică, **56**
7. Frumos și cunoaștere în lumea greacă, **58**
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești.
Cunoașterea științifică, 59
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești.
Acropola Ateniană, 60
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești.
Sculptura, 61
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești. Teatrul, 62
Studiu de caz: Jocurile olimpice, 63
Recapitulare, 65
Evaluare, 66

V. Lumea romană

1. Fondarea Romei. Istorie și legendă, **68**
2. Statul roman: războaie și expansiune teritorială, **70**
Studiu de caz: Armata romană, 72
3. Viața cotidiană în lumea romană, **73**
Studiu de caz: Orașul și monumentele publice, 74
Studiu de caz: Colosseum și gladiatorii, 76
Studiu de caz: Pompei, 78
Studiu de caz: Zeii romanilor. Templele, 80
Studiu de caz: Creștinismul, 82
4. Romanizarea, **84**
Recapitulare, 85
Evaluare, 86

VI. Geto-dacii

1. Geții și dacii. Rânduieli, obiceiuri, credințe, **88**
2. Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane, **90**
Recapitulare, 93
Evaluare, 94

VII. Civilizația islamică

1. Apariția Islamului; credința musulmană; expansiunea militară și culturală a Islamului, **96**
Recapitulare, evaluare, 98

VIII. Europa medievală

1. Formarea popoarelor europene. Etnogeneza românească, **100**
2. Europa creștină în mileniul I, **102**
Studiu de caz: Creștinarea francilor.
Carol cel Mare, 103
Studiu de caz: Imperiul Bizantin, 104
3. Viața cotidiană în Evul Mediu, **105**
Studiu de caz: Domeniul feudal, 107
Studiu de caz: Orașul medieval – spațiu al libertății; orașele italiene și orașele germane, 108
Studiu de caz: Cavalerism și onoare, 109
Studiu de caz: Cruciadele, 110
4. Statele medievale: Franța, Anglia, Imperiul Romano-German, **112**
Studiu de caz: Catedrale și universități, 114
Studiu de caz: Lumea românească și statele medievale în secolele XIV–XV, 115
Studiu de caz: Diversitate culturală în lumea românească. Brașov și Cluj, 116
Recapitulare, 117
Evaluare, 118
Recapitulare finală, 119
Evaluare finală, 120

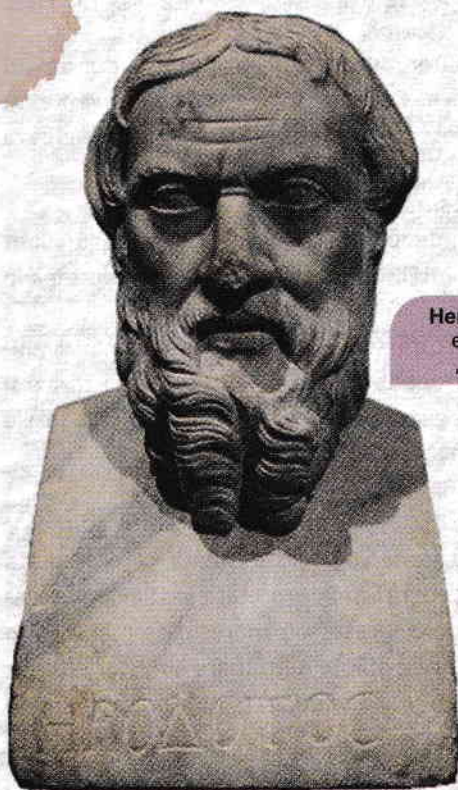
ALFABETUL ISTORIEI

Reconstituirea trecutului

Ce este istoria?

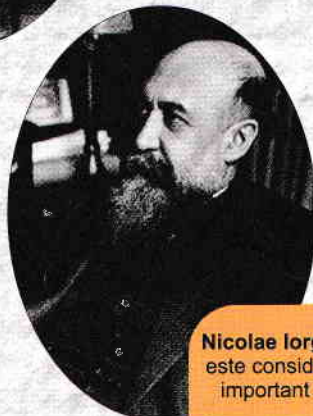
Istoria este și o călătorie în timp, așadar vom porni împreună în această călătorie pentru a descoperi și a învăța cum au trăit oamenii în trecut, ce au realizat, ce ne-au transmis în timp, dar și cum trăiesc astăzi.

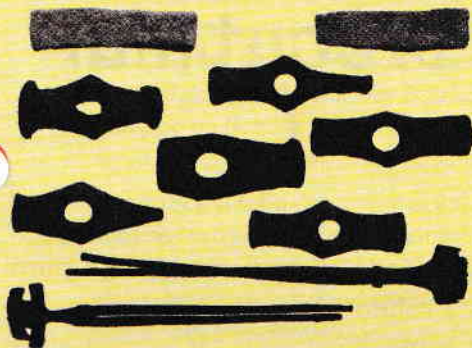
Herodot (485–425 î.H.)
este considerat a fi
„Părintele istoriei”.

Dimitrie Cantemir (1673–1723),
învățăatul domn al Moldovei, a fost
unul dintre marii istorici ai
neamului românesc.

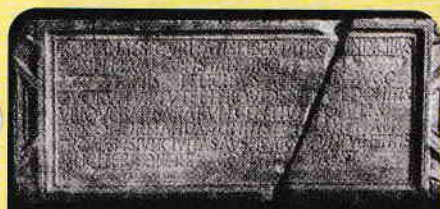
Nicolae Iorga (1871–1940)
este considerat a fi cel mai
important istoric român.

Unelte geto-dace

Monede bătute în Țara Românească (secolul al XIV-lea) de către domnul Vladislav-Vlaicu

Inscripție romană descoperită în Dobrogea

Dicționar istoric

heraldica și sigilografia – interpretează, descriu stemele unei țări, blazoanele și însemnele folosite de personalități sau familii nobiliare ori, mai nou, de unele firme.

Ce este istoria?

Istoria (1,2) este știința care studiază trecutul și prezentul sub toate aspectele sale. Ea ne prezintă faptele regilor și împăraților, faptele de vitejie ale eroilor, dar, mai ales, orice fapt al vieții oamenilor care s-a petrecut în trecut. Istoria studiază modul în care oamenii, au trăit de-a lungul vremii: hrana, ocupațiile, locuința, îmbrăcămintea, evoluția uneltelor, a scrierii, a credințelor.

Trecutul înseamnă **fapte și procese istorice**. **Faptele istorice** sunt întâmplări petrecute în trecut. Un fapt istoric este *lupta de la Rovine*. **Procesele istorice** se desfășoară într-o perioadă lungă de timp și ele nu pot fi încadrate în limite precise. De exemplu, un proces istoric este *formarea poporului român și a limbii române*.

De ce studiem istoria?

Cunoașterea istoriei ne ajută să aflăm cine au fost strămoșii noștri, ce au realizat ei și astfel să fim mândri că suntem urmașii lor. În același timp, oamenii apreciază și realizările altor popoare. Prin studiul istoriei, oamenii au posibilitatea să evite greșelile trecutului și să anticipeze viitorul.

Cum reconstituim trecutul istoric?

Izvoare istorice. Istoria o putem reconstitui cu ajutorul unor dovezi care se numesc **izvoare istorice**. Cei care scriu istoria nu inventează evenimente din trecut, ei le descriu și le interpretează numai pe baza izvoarelor istorice.

Izvoarele istorice (numite și *surse istorice*) sunt:

- **nescrise**: locuințe, morminte, unelte (A), arme, podoabe (E). Sunt izvoare nescrise și mărturiile întâlnite în natură, de exemplu inelele trunchiurilor de copaci.

- **scrise**: inscripții (C), mărturii scrise ale unor martori ai evenimentelor, tratate între state, monede (B), ziare. Sunt izvoare istorice și operele de artă, filmele, înregistrările audio etc. Aceste izvoare le regăsim în muzee (A-C, E-F), biblioteci, arhive.

Cum reconstituim trecutul istoric?

Izvoarele istorice sunt cercetate și studiate cu ajutorul **științelor asociate istoriei**. De exemplu, *arheologia* este știința care studiază trecutul omenirii pe baza descoperirii și interpretării vestigiilor, așezărilor, monumentelor etc. Arheologia este de mare folos mai ales în studiul vremurilor îndepărtate. Alte științe ajutătoare ale istoriei sunt: *epigrafia* (studiază inscripțiile), *numismatica* (studiază monedele), *heraldica* și *sigilografia*.

Este important ca lucrarea istorică să fie obiectivă, adică să reflecte adevărul care să nu fie deformat de anumite interese ce nu au nimic de a face cu știința (3). Scrierea istoriei necesită și cunoștințe vaste din cele mai diverse domenii.

REȚINE!

- Istoria este alcătuită din fapte și procese istorice.
- Istoria se reconstituie pe baza izvoarelor istorice.
- Orice obiect sau document scris poate constitui o sursă istorică cu ajutorul căreia poate fi reconstituit trecutul istoric.

Descoperim istoria cu ajutorul surselor istorice!

1. După priveliștea lumii, după minunile naturii, nimică nu este mai interesant, mai măreț, mai vrednic de luarea noastră aminte decât Istoria. Istoria, domnilor mei, după zicerea autorilor celor mai vestiți, este adevărata povestire și înfățișare a întâmplărilor neamului omenesc; (...) În această privire atât de importantă, istoria, după Biblie, trebuie să fie, și a fost totdeauna, cartea de căpetenie a popoarelor și a fieștecărui om îndeosebi.

(M. Kogălniceanu)

- a) Selectați, din sursa (1), definiția istoriei.
- b) Elaborați un enunț utilizând termenul istorie.

2. Cuvintele de început ale primei lucrări de istorie, scrisă acum 2 500 de ani, de autorul grec Herodot, „Părintele istoriei”:

Herodot din Halicarnas înfățișează aici rodul cercetărilor sale, pentru ca faptele oamenilor să nu pălească prin trecerea vremii, iar isprăvile mari și minunate săvârșite...să nu fie date uitării.

(Herodot, Istorii)

- Indicați două motive pentru care Herodot consideră că este necesară scrierea istoriei. Mai puteți indica și un alt motiv?

3. *Istoricul trebuie să descopere adevărul. În acest scop el nu trebuie să fie influențat de propriile sentimente: De aici hotărârea de a înfățișa câte ceva despre [istoria Romei]... și altele fără ură și părtinire, porniri a căror cauze îmi sunt străine.*

(Istoricul roman Tacitus, Anale)

- a) Care este misiunea unui istoric, conform lui Tacitus?
- b) Ce calități consideră Tacitus că trebuie să aibă un istoric pentru „a descoperi adevărul”?

E

Brățară antică

F

Obiect de ceramică descoperit pe teritoriul țării noastre

Portofoliu digital de imagini

Izvoare istorice scrise și nescrise
Cuprinde, la alegere, trei imagini cu izvoare scrise și trei imagini cu izvoare nescrise.

Aplicații

1. Completați, în caiet, tabelul de mai jos cu tipurile de izvoare corespunzătoare.

IZVOARE	scrise	IZVOARE	nescrise
.....		

2. Stabiliți ce tipuri de izvoare istorice sunt cele din imaginile A–C, E–F (scrise/nescrise).

3. Completați, în caiet, tabelul de mai jos.

SURSA	ȘTIINȚA ASOCIATĂ ISTORIEI

4. Completați, în caiet, spațiile libere cu informația corectă din lista de cuvinte de mai jos.

Istoria studiază... în toate aspectele sale. Dovezile cu care se reconstituie trecutul sunt... Obiectele transmise de generațiile trecute sunt date la iveală și studiate de... Monedele sunt studiate de o... care se cheamă... Istoria trebuie să reflecte...

Lista de cuvinte: arheologie, știință asociată istoriei, epigrafie, numismatică, trecut, izvoare istorice, adevăr.

2. PERCEPEREA TIMPULUI ȘI A SPAȚIULUI

We know
books

Calendar mayaș

Monument ridicat pe locul bătăliei
de la Vaslui (10 ianuarie 1475)

Timpul istoric. Istoria este o știință, ca și matematica sau biologia, așadar, ca orice știință, ea utilizează termeni specifici proprii care se numesc *noțiuni istorice*.

Cronologia istoriei, periodizare. Unele noțiuni se referă la măsurarea timpului. Astfel, *cronologia* este o știință ajutătoare a istoriei care se ocupă cu stabilirea datelor istorice și succesiunea în timp a evenimentelor trecutului. Între noțiunile utilizate de cronologie se numără:

- **mileniul** – perioadă de 1000 de ani (C);
- **secolul** (sau veacul) – măsoară 100 de ani;
- **deceniul** – cuprinde 10 ani.

Epoca istorică este o perioadă foarte lungă de timp (uneori mii sau sute de ani). Epocile istorice sunt: **Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca modernă și Epoca contemporană** (D).

Era istorică reprezintă o perioadă lungă de timp care pornește de la un eveniment cu care se începe numerotarea anilor.

Astfel, *era creștină* începe numerotarea anilor de la nașterea lui Iisus Hristos. În cadrul acesteia, anii se succedă în ordine crescătoare (după Hristos – d.H.). În perioada de dinaintea lui Hristos, anii se succedă în ordine descrescătoare (înainte de Hristos – î.H.). Personalitatea care a propus numerotarea anilor de la nașterea lui Iisus Hristos a fost **Dionisie cel Mic** (a trăit în sec. V-VI d.H.). Acesta s-a născut în Dobrogea, numită în acea vreme Scythia Minor. De aceea, Dionisie cel Mic poate fi considerat un *străromân* (adică face parte din rândul strămoșilor poporului român).

Spațiul istoric. Noțiunea de *spațiu istoric* se referă la un loc, mai mare sau mai mic, unde s-au desfășurat anumite evenimente istorice. Un spațiu istoric se caracterizează prin: mediul natural cu resursele sale, oamenii locurilor respective, tehnologia.

De exemplu, în istorie se vorbește despre bătălia de la Vaslui, din anul 1475. Localitatea numită Vaslui reprezintă, în acest caz, un spațiu istoric (B). Un spațiu istoric poate fi țara noastră, România; la fel și Europa, continentul nostru.

REȚINE!

- În perceperea timpului și a spațiului istoric, limbajul istoric ne ajută să înțelegem mesajele pe care le transmit peste timp sursele istorice, cărțile de istorie, ziarele etc.
- Pentru a înțelege mai ușor istoria și a o învăța cu plăcere aceasta a fost împărțită în epoci istorice.
- Anul, deceniul, secolul și mileniul sunt unități de măsură ale timpului folosite de către istorici pentru a ordona evenimentele și procesele istorice.

C

Mileniul I d.H.

Anul 1-1000

Sec. I	Sec. II	Sec. III	Sec. IV	Sec. V	Sec. VI	Sec. VII	Sec. VIII	Sec. IX	Sec. X
Anul 1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-700	701-800	801-900	901-1000

Cum calculăm secolele în mileniul I?

D

Preistoria

Antichitatea

Evul Mediu

Epoca modernă

Epoca contemporană

Epocile istorice

• La început, pentru măsurarea timpului, se utilizau fenomene care se repetă în fiecare an, precum anotimpurile sau deplasarea aparentă pe cer a lunii și a planetelor. Babilonienii, acum patru milenii, prezentau un model de calendar alcătuit din 12 luni de câte 30 de zile.

• Vechii egipteni au fost primii care au stabilit lungimea cea mai exactă a anului, probabil pentru că Nilul se revărsă cam în aceeași perioadă a fiecărui an. Deși între cele două revărsări ale Nilului trec 365 de zile, anul are de fapt 365 de zile, 5 ore, 48 de minute și 46 de secunde, adică aproximativ 365 de zile și un sfert. Nu ați înțeles? Ei bine, poate înțelegeți dacă vă spun că anul înseamnă intervalul de timp în care Pământul face o rotație completă în jurul Soarelui.

• Astronomul grec Sosigenes a fost cel care a introdus sfertul de zi lipsă în calendarul egiptean, adăugând câte o zi în plus la fiecare al patrulea an. Acest calendar a fost adoptat de romani în anul 46 î.H. (F), în timpul conducerii lui Iulius Caesar. De aceea, s-a numit calendarul iulian.

• O variantă a calendarului mayașilor (A) era mai precisă decât calendarul iulian. Mă scuzați, am uitat să precizez cine erau mayașii: mayașii erau o populație care trăia în America de Sud.

• Romanii își încep calendarul (F) cu ziua considerată ca fiind momentul întemeierii Romei, și anume 21 aprilie 753 î.H.

• Vechii greci încep calendarul odată cu prima ediție a Jocurilor Olimpice, pe 8 iulie 776 î.H.

• Era musulmană începe în anul 622 d.H.

Aplicații

1. Plasați, pe axa cronologică a unui an, principalele evenimente din familia voastră: ziua ta de naștere, ziua de naștere a mamei, ziua de naștere a tatălui sau a unei persoane dragi.

2. Precizați ce semnificație au pentru voi evenimentele plasate pe axa cronologică.

1 ianuarie

1 iunie

1 Decembrie

3. Calculați în ce secol și în ce mileniu sunt următorii ani: 1749 î.H., 73 î.H., 106 d.H., 1247, 1789, 1914, 2017.

4. Precizați cu ce eveniment își încep romanii calendarul și cu ce eveniment încep vechii greci calendarul?

5. Completați spațiile libere cu informația corectă din lista de mai jos:

Cronologia este o ... a istoriei care se ocupă cu stabilirea ... O perioadă de timp de 1000 de ani se numește O epocă istorică este Anul nașterii lui Iisus Hristos reprezintă începutul erei ...

Un eveniment istoric se desfășoară într-un ...

Lista de cuvinte: date istorice, creștină, Antichitatea, mileniu, știință ajutătoare, spațiu istoric.

E

Mecanismul de la Antikythera (reconstituire)

Pentru a măsura timpul, vechii greci au realizat un mecanism de ceas (care indică și data și mișcarea unor corpuri cerești) deosebit de precis. Aceasta este o minune a tehnicii lăsată moștenire de strămoșii noștri.

F

Calendar roman

PROIECT

Colaborați și realizați un proiect!

O istorie a măsurării timpului

Grupa 1 prezintă primele instrumente de măsurare a timpului.

Grupa 2 prezintă două instrumente de măsurare a timpului, din Orientul Antic.

Grupa 3 prezintă două instrumente de măsurare a timpului, din Grecia Antică.

Grupa 4 prezintă două instrumente de măsurare a timpului, din Roma Antică.

Grupa 5 realizează un album cu imagini. Proiectul se va regăsi în **Portofoliu elevului**.

Activitatea este evaluată cu Fișa de observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor.